

EURÓPAI ILLEGÁLIS MIGRÁCIÓS KÖRKÉP – 2020

Migrációkutató Intézet

Janik Szabolcs – Marsai Viktor

Gyorselemzések

2021.01.13.

2021/1

Gyorselemzések 2021/1

EURÓPAI ILLEGÁLIS MIGRÁCIÓS KÖRKÉP

A Migrációkutató Intézet gyorselemzésében az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség, a Frontex frissen megjelent adatai alapján járja körül a 2020 során Európába irányuló illegális migráció trendjeit. A tanulmány arra mutat rá, hogy bár a koronavírus-járványnak köszönhetően 2013 óta nem volt ilyen alacsony az illegális határátlépések száma, arányaiban nézve a pandémia csak minimális visszaesést eredményezett a számokban. Az illegális bevándorlás fékezésében legalább ilyen fontos szerepet játszottak a görög kormány intézkedései, amelyek eredményeképpen az érkezők száma 76 %-kal csökkent a kelet-mediterrán útvonalon. Szintén eredményeket tudott felmutatni a spanyol-marokkói együttműködés a nyugat-mediterrán térség viszonylatában, ahol 28 %-kal kevesebb illegális határátlépés történt, mint 2019-ben.

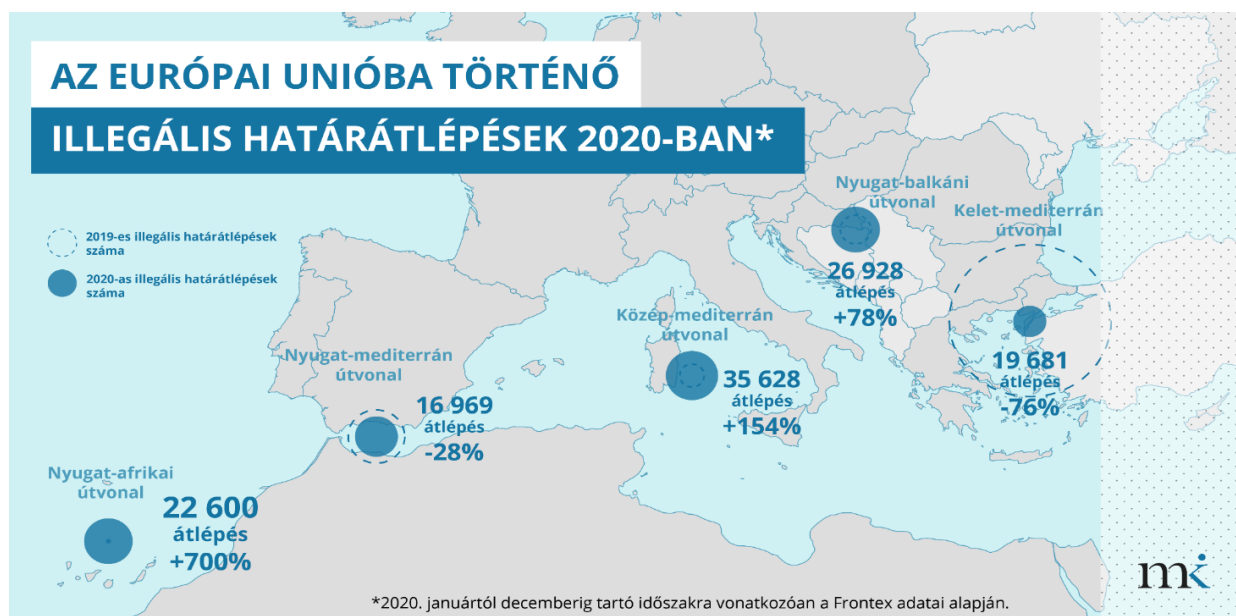
Ugyanakkor ezeknek az eredményeknek ára is volt: a szigorodó görögországi migrációs politika miatt sok menedékkérő hagyta el illegálisan az országot és indult el a Nyugat-Balkán fele, ami így 78 %-os növekedést produkált. Szintén fokozódott a nyomás a közép-mediterrán útvonalon, ahol a Frontex adatai 154 %-os növekedést mutattak. Az év legnagyobb vesztese pedig egyértelműen a nyugat-afrikai útvonalon fekvő Kanári-szigetek lettek, ahová nyolcszor annyi illegális bevándorló érkezett, mint 2019-ben.

Fontos változás volt 2019-hez képest, hogy jelentősen csökkent a nők és kiskorúak aránya a menedékkérők között. Ugyanakkor riasztó tendencia, hogy az olasz, spanyol és máltai partokat elérők között egyre nagyobb arányban képviselik magukat az észak-afrikai arab országok – Tunézia, Marokkó, Algéria, Egyiptom – állampolgárai.

Gyorselemzések 2021/1

Általános trendek

A 2020-as év számos olyan stratégiai változást hozott az Európa felé irányuló illegális migrációban, amely alapjaiban látszott átalakítani annak keretrendszerét. Ezek egy része, mint a COVID-19 pandémia, tartósnak , míg Törökország döntése a határok megnyitásáról, illetve arról, hogy nem tartóztatja fel tovább a területén tartózkodó, Európába igyekvő illegális migránsokat, a járvány miatt hamar tarthatatlannak bizonyult.

Forrás: saját szerkesztés a Frontex adatai alapján

Mindezek következtében a 2020-as éves összesített adatok első ránézésre némi optimizmusra adnak okot, hiszen a számok 2013 óta nem voltak ilyen alacsonyak: 2020-ban 124 000 illegális határátlépést regisztrált a Frontex, amely az előző évi adatokhoz képest 13 %-os visszaesést jelent.¹ Ráadásul mindez

¹ Irregular migration into EU last year lowest since 2013 due to COVID-19. Forrás: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/irregular-migration-into-eu-last-year-lowest-since-2013-due-to-covid-19-j34zp2> (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

Gyorselemzések 2021/1

egy folyamatosan csökkenő trendbe illeszkedik: míg a migrációs válság évében, 2015-ben 1 822 000 illegális határátlépést regisztráltak, 2016-ban már „csak” 511 ezret, 2017-ben 205 ezret, 2018-ban 150 ezret, 2019-ben pedig 142 ezret.²

Ugyanakkor a fentebbi eredmények azt is mutatják, hogy a jelenlegi körülmények között hol húzódik az illegális migráció visszaszorításának „plafonja”. Az ugyanis, hogy a koronavírus-járvány, illetve a különféle rendkívül erőteljes politikai lépések ellenére továbbra is több mint százezer illegális határátlépés történt az EU külső határainál, jól mutatja, hogy a tömeges illegális migráció nyomása fennmaradt, és nem tértek vissza az arab tavasz előtti „békeévek”. Ez különösen igaz, ha figyelembe vesszük, hogy a marokkói hatóságok 32 000,³ a török szervek pedig mintegy 122 000 illegális bevándorló⁴ EU-ba történő belépését akadályozták meg 2020-ban, vagyis a 124 000-es szám akár ennek a duplája is lehetett volna kevésbé hatékony marokkói és török fellépés esetén. A COVID-19 járvány hatására 2020 márciusában a felére esett az érkezésszám, a közép-mediterrán útvonalon pedig 88 %-os visszaesés volt tapasztalható. Azt, hogy a koronavírus-járvány milyen mértékben járult hozzá a számok csökkenéséhez, jelezte, hogy ekkor éves összehasonlításban még így is 26 %-kal többen érkeztek, mint 2019 első három hónapjában.⁵ Áprilisban, az európai koronavírus-járvány első hullámának csúcsán a Frontex 2009-es megalakulása óta mért legalacsonyabb érkezésszámát jelentették alig 900 illegális határátlépéssel.⁶ Májusban, illetve júniusban is mindössze 3 500, illetve 4 500 fő érkezett, és a számok csak július folyamán kezdtek ismét markánsan emelkedni, amikor

² Number of illegal entries between border-crossing points (BCPs) detected in the European Union (EU) from 2009 to 2019. Forrás: <https://www.statista.com/statistics/454775/number-of-illegal-entries-between-bcps-to-the-eu/> (Letöltés ideje: 2021. 01. 11.)

³ Morocco rebuffs EU request to re-admit third-country migrants. Forrás: <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/morocco-rebuffs-eu-request-to-re-admit-third-country-migrants/> (Letöltés ideje: 2021. 01. 11.)

⁴ The number of irregular migrants those who have been captured by years. Forrás: <https://en.goc.gov.tr/irregular-migration> (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

⁵ Situation at EU external borders in March – Detections halved from previous month. Forrás: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/situation-at-eu-external-borders-in-march-detections-halved-from-previous-month-mZrikq> (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

⁶ Situation at EU external borders in April – Detections lowest since 2009. Forrás: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/situation-at-eu-external-borders-in-march-detections-halved-from-previous-month-mZrikq> (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

Gyorselemzések 2021/1

megközelítették a 8 700 főt.⁷ Vagyis az egész évre vonatkozó 13 %-os visszaesés négy rekordalacsony érkezésszámot mutató „koronavírus-hónap” eredménye. A szigorúbb határvédelem mellett az átmeneti csökkenésben az is bizonyosan szerepet játszott, hogy a tranzitrégiókban tartózkodó bevándorlók egy része inkább kivárt, és meg sem kísérelt bejutni az EU-ba a vírushelyzet romlásának kellős közepén (óvatossági megfontolások miatt).

Az egyes útvonalak dinamikája 2020-ban

A *kelet-mediterrán útvonal* alakulását természetesen elsősorban a pandémia, illetve az arra válaszul született török és görög korlátozó intézkedések határozták meg. Fontos azonban rögzíteni, hogy a török elnök február végi határnyitása még a koronavírus berobbanását megelőzően történt, és óvatos becslés szerint is tízezres nagyságrendben kívántak migránsok átjutni Görögországba a tengeren és a szárazföldön. Athén hatékony fellépését és határvédelmét segítette, hogy az Európai Unió vezetői – különösen a Bizottság részéről – már a kezdetektől támogatásukról biztosították a görög kormányt.⁸ A már korábban is szigorúbb fellépést ígérő jobboldali kabinet az év hátralévő részében is viszonylag eredményesen védte határait, aminek eredményeképp az éves érkezésszám 20 000 alá esett (76 %-os csökkenés). A görögöknek kifejezetten jól jött, hogy levegőhöz jutottak a korábbi évek konstansan magas érkezési szintjét követően, hiszen a korábban érkezők nagy száma pattanásig feszítette a helyzetet a leginkább érintett görög szigeteken, ami a leszboszi Moria tábor szeptemberi felgyújtásában csúcsosodott ki. Athén korábban gyorsabb és hatékonyabb repatriálásokat ígért, ami szigorú határvédelemmel párosulva a jövőben tovább javíthatja Görögország illegális migrációs helyzetét.

⁷ Situation at EU external borders – Arrivals picking up, still down for the year. Forrás: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/situation-at-eu-external-borders-arrivals-picking-up-still-down-for-the-year-nqkCT5> (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

⁸ Greece is 'Europe's shield' in migrant crisis, says EU chief von der Leyen on visit to Turkey border. Forrás: <https://www.euronews.com/2020/03/03/greece-migrant-crisis-is-an-attack-by-turkey-on-the-eu-austria> (Letöltés ideje: 2021. 01. 11.)

Gyorselemzések 2021/1

A kelet-mediterrán útvonal folytatását jelentő *nyugat-balkáni szakaszon* érdemben nőtt az illegális határátlépések száma: közel 27 000 esetet regisztráltak, ami 78 %-os emelkedést jelent éves összehasonlításban. Az illegális migráció élénkülésére a pandémia nyomán bevezetett korlátozó intézkedések ellenére került sor. Az emelkedés hátterében az állhat, hogy egyrészt továbbra is többes nagyságrendben érkeztek a nyugat-balkáni útvonalra Görögországból, vagyis az EU dél-európai frontország a Balkán fele továbbra is stabil utánpótlást „biztosít” (elsősorban a már ott tartózkodók, kisebb részben pedig az újonnan érkezők száma miatt). Másrészt már a járvány kirobbanását követően is több tízezren tartózkodtak a nem uniós balkáni államok (Észak-Macedónia, Albánia, Montenegró és különösen Bosznia-Hercegovina, valamint kisebb részt Szerbia) területén. Ezek az országok nyilvánvalóan nem rendelkeznek megfelelő határvédelmi kapacitásokkal és erőforrásokkal, továbbá abban érdekeltek, hogy a területükre érkezők a lehető legrövidebb idő alatt távozzanak is. Továbbra is különösen nehéz helyzetben van Bosznia-Hercegovina, amely 2018 második felétől egyre népszerűbb tranzitútvonallá vált Horvátország felé: 2019-ben már több mint 29 000 illegális érkezést regisztráltak,⁹ míg 2020-ban (november elejéig) körülbelül 13 000-et.¹⁰ Bosznia nehéz helyzetét tükrözi, hogy jelenleg is 8-9 000 migráns tartózkodik a területén, jellemzően közel a horvát határhoz.¹¹

A *közép-mediterrán útvonal* 2020-ban látványos növekedést mutatott. Az illegális határátlépések száma 154 %-kal növekedett 2019-hez képest, és megközelítette a 36 700 főt. Történt mindez úgy, hogy az egyre sikeresebben működő líbiai parti őrség csak Málta vonatkozásában 7 000 átkelést akadályozott meg november végéig, aminek következtében csak 2 260-an érték el a szigetet.¹² A

⁹ Bosnia and Herzegovina Crisis Response Plan 2020. Forrás: <https://crisisresponse.iom.int/response/bosnia-and-herzegovina-crisis-response-plan-2020> (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

¹⁰ Bosnia reports drop in migrant arrivals compared to 2019. Forrás: <https://www.infomigrants.net/en/post/28271/bosnia-reports-drop-in-migrant-arrivals-compared-to-2019> (Letöltés ideje: 2021. 01. 11.)

¹¹ Borrell: Migration Crisis in Bosnia is far from over. Forrás: <http://www.sarajevotimes.com/borrell-migration-crisis-in-bosnia-is-far-from-over/> (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

¹² Malta: Cooperation with Libya in migration prevented monumental crisis. Forrás: <https://www.libyaobserver.ly/news/malta-cooperation-libya-migration-prevented-monumental->

Gyorselemzések 2021/1

számok emelkedésében nagy szerepet játszott a harmadik líbiai polgárháború elhúzódása, illetve a líbiai gazdasági helyzet drámai romlása, amit a háború, a koronavírus-járvány, illetve Khalífa Haftar olajembargója magyaráz, és ami különösen a külföldi munkavállalókat sújtja. Nem meglepő, hogy egyre többen döntöttek az illegális csatornák használata mellett Olaszország, illetve Málta elérése érdekében – annak ellenére, hogy a járvány miatt azok lezárták kikötőiket. Ugyanakkor 2020-ban már nem a szubszaharaiak voltak többségben ezen az útvonalon: az érkezők közel 40 %-a tunéziai, egyötöde pedig bangladesi állampolgárnak vallotta magát.¹³ Az átrendeződést jelentős részben magyarázza, hogy a nyári hónapoktól már nem Líbiából, hanem Tunéziából keltek át a legtöbben Olaszországba (alapvetően nem külföldi, hanem saját állampolgárok), amiért a koronavírus-járvány következtében megugró munkanélküliség és az általánosan romló gazdasági helyzet tehető felelőssé. Az olaszok nehéz helyzetén nem segített az sem, hogy a baloldali kormány nem tudott hatékony migrációs politikát felmutatni, miközben a Salvini-féle korábbi szigorító intézkedések jelentős részét is – amelyek korábban jelentősen csökkentették az érkezőszámot – visszavonta.¹⁴

A *nyugat-mediterrán útvonalon* érezhető mértékben (28 %-kal) csökkent az éves alapú érkezőszám, amely 17 000 alatt állt meg. Az elmúlt években felfutó Marokkó-Spanyolország szakasz frekvenciájának mérséklődését egyértelműen a COVID-helyzet miatt hozott szigorító intézkedések magyarázzák: Marokkó különösen látványosan korlátozta a legális és illegális migrációt (emlékezetes, hogy még saját állampolgáraik beutazását sem tették lehetővé hónapokig). Az illegális érkezések csökkenésére különösen nagy szüksége volt Spanyolországnak, amely – Olaszország mellett – hosszú hónapokig a koronavírus által leginkább sújtott államok közé tartozott nemcsak Európában, hanem a

crisis?fbclid=IwAR3K49YfBuXei12BRyggcZdbAnpNYulmLgqPt3q8d_UfdOpt5bx6Nhd6GTg (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

¹³ Situation at EU external borders – Western African route at record highs. Forrás: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/situation-at-eu-external-borders-western-african-route-at-record-highs-yzD0DS> (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

¹⁴ Italy Eases Immigration Laws Overhauling Right-Wing Salvini Decrees. Forrás: <https://www.forbes.com/sites/rebeccahughes/2020/10/06/italy-eases-immigration-laws-overhauling-right-wing-salvini-decrees/?sh=5a4a55d84a94> (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

Gyorselemzések 2021/1

világon is. Az illegális migráció fékeződésében szerepet játszott az is, hogy a humanitárius szempontok hangsúlyozása ellenére a spanyolok az elmúlt években nyitottabbá váltak a praktikus határvédelmi szempontok érvényesítésére is, így a „terepen” is igyekeznek helytállni. Madrid legfőbb problémáját immár a tavaly nyár végétől kibontakozó kanári-szigeteki krízishelyzet okozza.

2020 egyik legfontosabb újdonságát a *nyugat-afrikai útvonal* ismételt megélénkülése és az azon fekvő Kanári-szigetek migrációs válsága jelentette. Az illegális érkezések száma nagyságrendjében megközelítette a korábbi, 2006-os nagy válságkor tapasztalt 30 000-et: 2020-ban 22 600-an érték el a szigeteket, ami az előző évhez képest nyolcszoros növekedés. Az új migrációs *hotspot* kialakulásában fontos szerepet játszott, hogy a COVID-19 pandémia miatt Marokkó lezárta határait, illetve, hogy a líbiai helyzet miatt a szubszaharai afrikaiak egy része eleve ezen az útvonalon indult el. Az érkezők nemzetisége alapján jól látszik, hogy a többség az egyébként politikailag stabil nyugat-afrikai országokból, illetve Marokkóból vág neki az esetenként csaknem 1 500 km-es tengeri útnak, vagyis döntően nem menekültekről, hanem gazdasági migránsokról van szó – amint azt sokan el is ismerik közülük.¹⁵ A koronavírus miatt ráadásul a spanyol kormány a kitoloncolások bilaterális szerződéseken nyugvó, korábban jól működő gyakorlatát sem tudta működtetni, mivel a kibocsátó országok nem fogadtak repülőjáratokat. Így a szigetek kapcsán sokan „új Leszboszt” vizionáltak, és aggodalmukat fejezték ki, hogy a migrációs válság miként hathat a térség eleve megtépázott turisztikai szektorára.¹⁶ ***Összességében kijelenthető, hogy az Európai Unió a világjárvány ellenére is kiemelt migrációs célpont maradt. A pandémia és az arra válaszul született korlátozó intézkedések nélkül az illegális határátlépések száma bizonyosan nem esett volna a 2013-as szintre.***

¹⁵ West Africans are dying trying to reach the Canary Islands. Forrás: https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2020/11/28/west-africans-are-dying-trying-to-reach-the-canary-islands?fbclid=IwAR108rzkalzS6TKMU38etnCuKXVO_19Ya3w1zgiUOA78m0ilZMyNJqMjhCI (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

¹⁶ Vargha Márk: Növekvő aggodalom – nem látszik a kanári-szigeteki migrációs krízis vége. MKI Gyorselemzés, 2020/20. Forrás: https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2020/12/20201215_MKI_GYORSELEMZES_2020_20_novekvo_aggodalom_nem_latszik_a_kanari_szigeteki_migracios_krizis_vege.pdf (Letöltés ideje: 2021. 01. 12.)

Gyorselemzések 2021/1

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

© Migrációkutató Intézet, 2021

Sorszám: 2021/1